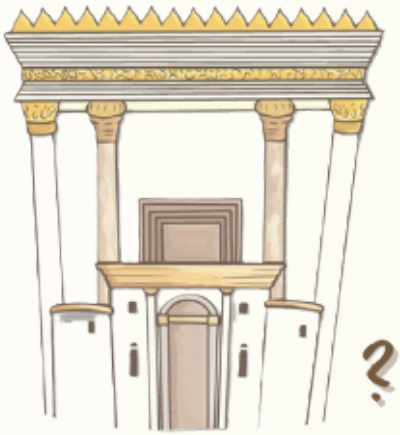

מי ב"א?

מדינה יהודית בדרך אמת

מאמר מאת ר' עודד כי-טוב

הנבחר לבחור

הקדמה

בגליון הקודם (187) דברנו על היחס בין פרשיות ואתחנן ועקב, הנקראות, כמנהג המקובל בכל ישראל, בשני שבועות-הנחמה הראשונים-מתוך-שבעה, שעל כן הם מן-הסתם כנגד הספירות חסד וגבורה, שמרכבה להן אברהם ויצחק כידוע. דברנו (ונסינו להראות זאת בשתי הפרשיות) על זוגות-מושגים רבים השייכים לכך – אהבה ויראה, שמע והיה-אם-שמע, חוקים ומשפטים, זכירה ושמירה, פריצה וקביעות, עיקרי האמונה ופרטי המעשים, ובכללות – היחס שבין "הדברים הגדולים" אל החוש "בדברים הקטנים", שאין קיום לאלו בלא אלו, כשני הכנפים הזקוקים זה לזה, ושעל-כן שוים הם לגמרי בעֵרכָּם – דמות דיוקנו של יצחק דומה לגמרי לזו של אברהם-הָפכו, כדברי רבותינו, עד שהכל אומרים "אברהם הוליד את יצחק"! – האהבה עצמה "מולידה" את היראה בכדי לשמר אותה מלהתפזר ומלהתפוגג!

[וכאן נוסיף משהו שלא הזכרנו בגליון הקודם: **בפרשת עקב עצמה** מוּבָּע הרעיון של שוויון היחס בין הגדול-מכל לקטן-מכל! בלשון ר' יוחנן: "במקום גדולתו של הקב"ה שם אתה מוצא ענוותנותו. מן התורה מניין? דכתיב (בפרשה) כי ה' אלקיכם הוא אלקי האלקים ואדוני האדונים, וכתיב בתריה: עושה משפט יתום ואלמנה ואוהב גר לתת לו לחם ושמלה!"].

אבל כעת נתמקד בפרשת **ראה אנכי**, השלישית בשבע-של-נחמה, המכוּוֶנת מן-הסתם כנגד **תפארת יעקב**, וננסה לקשור לכך כמה וכמה מנושאי הפרשה.

בחירה

הפרשה פותחת בעקרון **הבחירה החפשית** הנתונה לפנינו. הבחירה היא בעצם ענין לכל אדם-באשר-הוא-אדם, אך בולטת היא ביותר בבני יעקב שדיוקנו-יופיו מעין זה של אדם הראשון **קודם החטא**, כאשר נתונה היתה בידיו אפשרות **הבחירה ב**(עץ-ה)**חיים**, אבל אדם חטא ובחר ביחסיות של עץ הדעת טוב ורע (המעורבים זה בזה) שבעקבותיה נגזרה עליו מיתה, ועל כן גם בחירתו יחסית ומוגבלת, אבל יעקב (וזרעו) מצוי במדה מסויימת בעולם שלפני גזירת המיתה, וניתן לו לבחור בחיים. משום כך אמרו: **יעקב לא מת** (אותיות **אמת ליעקב**), כי מושרש הוא בעץ החיים.

[את עיקרון הבחירה יש להמחיש במעמד כל ישראל בראשית הכניסה לארץ ("ארץ החיים"), ולחיי-מדינה – כפי שאמנם נתבצע בידי יהושע כובש הארץ (ראו יהושע ח,ל-לה). הציווי המפורט על המעמד הזה בא בתורה בפרשת כי-תבוא (הששית לנחמה, שכנגד יסוד-יוסף הנחשב בקבלה "סיום הגוף" ומימוש תפארת יעקב), אך גרעין הענין מופיע כאן, בפרשה ראה שכנגד יעקב הבוחר בחיים].

אך יעקב-ישראל הוא גם **הנבחר**, וקרוי (ראו ישעיה מה,ד) **"בחיר האבות"** משום שהוא הפרי הנבחר השלם הנקי מכל פסולת ותערובת טוב ורע, ומכוחו כל זרע ישראל נקראים בנים לה', עם קדוש (=נבדל מן המציאות המוגבלת ומתעתעת) הנבחר מאת ה' "להיות לו לעם **סגולה**", ככתוב בהמשך הפרשה (יד, א-ב). לפנינו אם-כן **בחירה הדדית** – ה' בוחר במי ש**מסוגל לבחור** בו בבחירה חפשית, ומשום כך גם סומך עליו ונותן בידיו את מלוא חופש הבחירה.

והיכן מתרחשת זו הבחירה ההדדית? – **במקום אשר יבחר ה'**, צירוף המופיע בפרשה לא פחות מ-15 פעמים! המקדש, הקרוי במקרא (במגילת איכה ועוד) "תפארת ישראל", קרוי בפי חז"ל "בית הבחירה" – לא (רק) במשמע המקום הנבחר לה', אלא (גם ובעיקר) המקום בו אנו נענים ובוחרים בה' בבחירה חופשית, והוא "בית החתנות" בו מתרחש הזיווג המענג, השוויוני, בין בני הזוג הנועדים (ומתוודעים ומתוועדים) באהבה שלימה, "כשֵׂמֵחַך יצירך בגן עדן מקדם", וכשמחת הבורא בבריאתו בטרם כל פגם-מעכיר.

וכך ישראל הגוי כולו קרוי "עם בחירה" במשמע הכפול הזה, הנבחר והבוחר. ה' היודע-כל פוֹרֵק מעצמו כביכול מקצת מידיעתו בכדי לאפשר לעצמו להיות בוחר-מעדיף, ומיניה וביה נוצר זולת הבוחר גם הוא בחופש גמור, וכך חוזרת ו"נפגשת" הבחירה עם הידיעה הרצויה, הקבועה אמנם מראש מקדם, אך מעתה מלווה היא בעונג של ההעדפה וההפתעה.

גם אופן בחירת וזיהוי המקום יש בו כפל פנים: ה' הוא הבוחר אותו "על פי נביא", אך לא-לפני שאנו דורשים ומוצאים אותו, כפי שלמדו רבותינו מן הכתוב בפרשה "לשכנו תדרשו". והמקדש עצמו הוא "מעשה ידיהם של צדיקים" הבונים אותו במו-ידיהם, אך תוך-כדי תחושה ברורה ששכינה שרויה במעשה ידיהם, ולאמתו של דבר "מקדש – ה' כוננו ידיך" (ראו כתובות ה,א), וכך יורד ומתלבש המקדש של מעלה בפועל אנוש, וכפי שה' נצב ממש על יעקב במראה הסולם, ו"עולה מעליו במקום אשר דבר אתו" ככתוב (בראשית לה,יג), עד שיעקב עצמו קראו הקב"ה "א-ל" כדברי חכמים, ושמו הניתן לו "ישראל" הישר-עם-א-ל, ומה נורא הגילוי הזה!

ובמלכות ישראל הראויה, לאחר שמחדירים היטב ומנחילים לציבור הרחב (בפרשות ואתחנן-עקב) את עיקרי היהדות, ואת ההתנהלות היומיומית הקבועה לפרטיה, את האהבה עם היראה, עוסקים בפרשת ראה בביסוס התובנה שהכל תלוי בנו ובבחירתנו החפשית בארצנו-מדינתנו, החל מעצם זיהוי האיש-המלך במו-ידינו בכוונה נכונה, עד שמתוך כך תחל רוח ה' לפעמו והכל רואים כי הוא זה "אשר יבחר (בו) ה'" ככתוב, וכל עיקר מגמתו לבנות בית-מלכות לה' בארץ, הלא הוא המקדש, במקום הנבחר לייחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, זו כנסת ישראל.

תורה מפוארת

מן המקום הנבחר יוצאת **תורה** לעם ישראל, ככתוב בראש פרשת שופטים. שם מושב שבעים הסנהדרין שכנגד שבעים נפש-בית-יעקב, כשיעקב עצמו, המופלא-המפואר-שבראש, הוא **עמוד התורה** כנודע. עניינה של התורה הוא בחירה וברירה-בדיקה מאוזנת של כל שבעים הפנים שישנם בכל סוגיא, המושרשים בשנים עשר השבטים, לשם הכרעה ממוזגת השָׁוָה בגוונים הרבה (- **פאר** משמעו **גיוון**) ומצליחה להכיל את כל הצדדים, לפיכך נקראת גם התורה **תפארת ישראל**. [משום כך יעקב הוא "יושב **אהלים**" (וכך מכוּנים כל בעלי תורה), כי נדרשת גמישות בלתי-מקובעת לשם למדנות אמתית].

אבל התורה קרויה גם (בכל ספר משלי שלמה) **עץ חיים** (ובתורה נרמז ענין זה בפסוק הנאמר במרה "ויורהו ה' עץ" – זה עץ החיים הממתיק כל **מרירות** והופכה ל**הוראה**), ולכן קשור עמוד התורה ליעקב החי-בעצם, וכנוסח הברכה "אשר בחר בנו (צאצאי יעקב הנבחר) מכל עם, ו**חיי עולם נטע בתוכנו**". [ויש לומר שבחינה זו שבתורה קשורה במיוחד לתורת ארץ ישראל, ארץ החיים הנבחרת, וכפי שאמרו "אין תורה (חיה ומלאה) כ**תורת ארץ ישראל**", כי-על-כן החוקים והמשפטים נתונים-בעיקרם **להעשות בארץ** ככתוב בפרשה (יב,א, ובמלכים-ב יז,כו קרויה התורה "משפט אלוקי הארץ"), ומשום כך השביע יעקב את יוסף לקוברו בארץ – "ארץ שמתיה חיים", כדברי רבותינו].

פרשת ראה באה לאחר נאומיו-תוכחותיו וסקירותיו-סיכומיו של משה. ובה מגיעים לתכלית, לתורת ארץ ישראל ומצוותיה, תורת-אמת-ליעקב. הפרשה עוסקת בנושאים שונים ומגוָנים שניתן למצוא בכולם קשר ליעקב המבורך. "פקודי ה' ישרים משמחי לב" ולכן מופיע שוב ושוב לשון **שמחה** וברכה בפרשה, עד לשיא של **חג הסוכות** שבסיום, חג האסיף שכנגד יעקב (שעשה סוכות למקנהו) כנודע בדברי רז"ל.

פרשת ראה היא הפרשה ה**כי-טוב** בתורה. "אין טוב אלא תורה", ובפרט תורת ארץ ישראל, ארץ החיים, עליה קראו חכמים את הפסוק "וזהב הארץ ההיא טוב". אך לא מדובר בטוב יחסי, אלא בטוב השואף לחיים ונוגע בהם, וככתוב בסדר נצבים (ל,טו) "**ראה** נתתי לפניך את החיים ואת הטוב את המות ואת הרע", (ושם שם יט:) "החיים והמות נתתי לפניך הברכה והקללה ובחרת בחיים". הטוב הנוגע בחיים ומזדהה עמם הוא הוא הברכה (שבפרשתנו), "כי שם (בהררי ציון) צוה ה' את הברכה, חיים עד העולם" (תהלים קלג).

אחוה

שבעים הנפש היורדים מצריימה נפוצו (ממצרים) בשבעים אומות העולם, "ימה וקדמה וצפונה ונגבה", אך מכח יעקב שמטתו שלימה יש תקנה גם לאובדים ולנדחים, ו"לא גלו ישראל לבין האומות אלא בכדי להוסיף עליהם גרים" ולאסוף את כל ניצוצי האמת, האור והיופי שנתפזרו בעולם. אך לשם כך יש לבסס תחילה את הגרעין, את האחוה במשפחת ישראל עצמה, וכך באות במרכז הפרשה מצוות רבות של צדקה ו**גמילות חסדים** (בגימטריא **תורה**. שתחילתה וסופה גמילות חסדים) עם **אחיך** העברי ברחמים רבים כרחם אב על בנים ואח על אחים (וכידוע שמדת ה**רחמים** היא פנימיות התפארת ומקבילתה הנפשית, ובאה לראשונה בפי יעקב לבניו "א-ל שדי יתן לכם רחמים", בראשי התיבות: **ישראל**). רק לאחר ביסוס האחווה והאחדות הפנימית להיות כגוף אחד ממש (- "תפארת-גופא", לב שבעת המדות ומרכזן), ניתן לצאת "לבר מגופא" – אל ספירות הנצח וההוד שכנגדן מלחמות המצוה והרשות שבזוג הפרשיות שופטים-תצא; "כולנו בני איש אחד נחנו, כנים אנחנו" – כשם שאין בלבו של אבינו אלא אחד, כך אנו אין בלבנו אלא אחד.

וכך ניכר לכל ממצבנו היום בארצנו, שהמפתח לתיקון-אמת והכח לכיבוש (גם במשמע של כבישת-לב!) ולנצחון בר-קיימא (הכרוך גם בלימוד תורה לגויים, מה שקרוי "המהפכה הרביעית"), תלוי לגמרי באחדות ישראל. "ונתתי שלום בארץ (פנימה)... ורדפתם את אויביכם" (ויקרא כו, ד-ו).

...כה אמר ה' אלקים:

הנה אנכי לוקח את בני ישראל מבין הגויים... וקבצתי אותם מסביב והבאתי אותם אל אדמתם

ועשיתי אותם לגוי אחד בארץ בהרי ישראל, ומלך אחד יהיה לכולם למלך

...ולא יהיו עוד לשני גויים ולא יֵחָצו עוד לשתי ממלכות

וטהרתי אותם והיו לי לעם ואנכי אהיה להם לאלקים

ורועה אחד יהיה לכולם, ובמשפטי ילכו וחוקותי ישמרו ועשו אותם...

וישבו על הארץ אשר נתתי לעבדי ליעקב... עד עולם

וכרתי להם ברית שלום ברית עולם... והרביתי אותם ונתתי את מקדשי בתוכם לעולם ...

והיה משכני עליהם והייתי להם לאלקים והמה יהיו לי לעם...

וידעו הגויים כי אני ה' מקדש את ישראל, בהיות מקדשי בתוכם לעולם

(יחזקאל לז, כא-כח)

שבת שלום ומבורך!